

Csillik Péter: A magyar gazdaság helyzete 2011. I-III. negyedévében
ON THE PERFORMANCE OF THE HUNGARIAN ECONOMY IN
2011Q1-Q3

EXECUTIVE SUMMARY

- GDP increased by 1.8% (just as in EU27) in Q1-Q3 2011 as compared to the corresponding period of the previous year.
- However, if compared to the post-socialist countries or to the pace of the return to the growth potential path following the 2009 decline, then the rate of growth is 2-1% lower than due.
- If 1.8% GDP growth is considered, stagnating consumption (-0.01%) can be assumed as moderate (it means that consumption is 2 % lower than GDP growth). Similar relationship can be seen for other countries.
- Unemployment rate (11.3%) is 1.6% point higher than that of the EU27 average; a higher rate could be seen only in PIGS countries, Baltic countries, Bulgaria and Slovakia. High unemployment rate, if due to structural factors, does not moderate the rate of the GDP.
- A 5.9% decline in gross capital formation make later growth more difficult, only PIGS countries are characterised by a similarly big difference between GDP and gross capital formation growth rate.
- Export increased by 15%, which is not unique. Only Hungary, Germany and 7 small countries were characterised by a positive and increasing external trade balance in the previous 2 years.

- The industrial production in PIIGS countries contracted in the past 5 years, in Japan, the USA and the EU stagnated and contracted, in Germany, Austria and post-socialist countries increased, in Hungary the average monthly industrial production growth was 1.1%, which was 0.6% point below the German rate.
- In the past 5 years Japan showed a slight deflation, the USA and the EU showed a yearly 2% average inflation. The average Hungarian figures were 2-3 times higher. Hungary often showed the highest rate in the country group, only the Baltic and Balkan countries occasionally witness higher inflation rates.
- Full-time employment continued to decline in Q3 2011/2010, part-time employment increased at a higher rate
- The number of unemployed stagnated
- Real net earnings increased by 3%
- Retail sales and total consumption stagnated
- Growth fixed capital formation declined by a further 5%
- The volume of the sales of agricultural products increased by 4% following a 16% decline in 2010.
- The volume of industrial sales has declined since the beginning of the year, export has stagnated, domestic sales have contracted, however, industrial production increased by 3.2% in September 2011 as compared to September 2010.
- Production of the construction sector decreased by 12%.
- The volume of GDP increased by 1.4% in 2011/2010 Q3 as the rate of decline in imports (7.4% point) was higher than in exports (4.4% point).
- General government gross debt was 81.9 % in 2011 Q1, and it increased to 82.6 % in 2011 Q3.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÁS

- A magyar GDP - 2011 I-III. negyedévben az előző év azonos időszakához képesti növekedési üteme (1,8%) megegyezett az EU-27-tel,
- Ugyanakkor, ha a poszt-szocialista országokhoz, vagy a 2009-es esés miatti visszatérési potenciálhoz hasonlítjuk, akkor az ütem 1-2%-kal kisebb az indokoltnál.
- A stagnáló fogyasztás (-0,01%) az 1,8%-os GDP növekedéshez képest (azaz 2%-ponttal kisebb fogyasztás, mint GDP ütem) átlagosan visszafogottnak minősíthető, más országoknál jórészt hasonló kapcsolat volt megfigyelhető.
- A munkanélküliségi ráta 11,3%-a az EU-27-nél 1,6%-ponttal magasabb, ennél magasabb csak a PIGS-ben, a Baltikumban, Bulgáriában és Szlovákiában volt. A magas munkanélküliségi ráta, ha strukturális okokat takar, a GDP ütemét nem mérsékli.
- A beruházás -5,9%-os zsugorodási üteme megnehezíti a későbbi növekedést, ez a magas eltérés a GDP ütemtől ismét csak a PIGS-ben található.
- A magyar export 15%-os növekedési üteme nem kiemelkedő, az viszont hogy a szaldó mindkét évben pozitív és növekvő csak Németországra és 7 kis országra volt jellemző.
- Az ipari termelésben az elmúlt öt évben a PIIGS zsugorodott, Japán, USA, EU stagnált és zsugorodott, Németország, Ausztria és a poszt-szocialista országok növekedtek, Magyarország ipari növekedése az elmúlt 5 év átlagában havi 1,1% volt, ami 0,6%-ponttal elmaradt a német ütemtől.
- Az inflációs pályán Japán enyhe deflációt mutatott az elmúlt öt évben, USA, EU évi 2%-os éves átlagos áremelkedést produkált, a magyar átlagosadat ennek 2-3-szorosa volt, gyakran az ország csoport legmagasabb inflációját mutatta, amelyek ebben időnként megelőzték azok a balti és balkáni országok voltak.
- 2011./2010. III. n.évben: a teljes munkaidős **foglalkoztatottak** száma tovább csökkent, a részfoglalkozásúak száma ennél jobban nőtt
- a **munkanélküliek** száma gyakorlatilag stagnált,
- a **reális nettó keresetek** 3%-kal nőttek,
- a kiskereskedelmi forgalom és az **összes fogyasztás** stagnált,
- a **beruházások** újabb 5%-kal estek vissza,
- a mezőgazdaságban a 2010 évi 16%-os visszaesést követően 4%-kal növekedett a felvásárlások volumene,
- az iparban az év eleje óta stagnál az export, zsugorodik a belföldi értékesítés, csökken az összes értékesítés volumene, de 2010/2011. szeptemberben 3.2%-kal nőtt az ipari termelés,
- az építőipar termelése 12%-kal mérséklődött.
- A GDP 1,4%-kal nőtt 2011/2010. III. n. évben mivel az import ütemének (7,4 %-pont) csökkenése meghaladta az export ütemének (4,4 %-pont) csökkenését.
- Az államháztartás bruttó adóssága 2011. I. negyedévében 81,9% volt, a III. negyedévben 82,6 %- ra nőtt.

2011. I-III. NEGYEDÉVES MAGYAR GAZDASÁGI TELJESÍTMÉNY

A) NEMZETKÖZI ÖSSZEHAJONLÍTÁS

A magyar GDP alakulását nemzetközi összefüggésben vizsgáljuk meg 2011. I-III. negyedében az előző év azonos időszakához képest, a KSH adatai alapján.

1. táblázat GDP növekedés 2009 és 2011. I-III. negyedében (előző év=100)

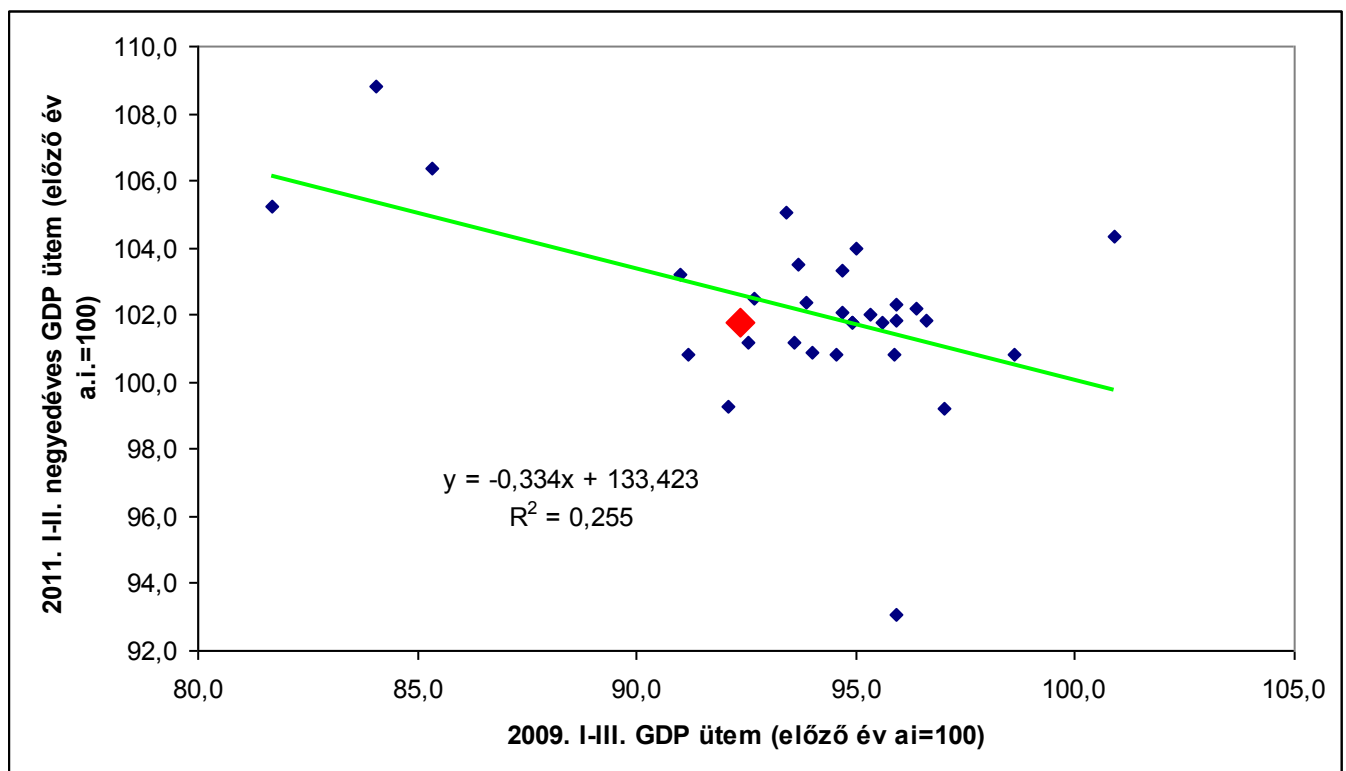
	2009. I-III.	2011. I-III.	Számított trendhez képest
Görögország	95,9	93,1	-8,3
Portugália	97,0	99,2	-1,8
Japán	92,1	99,3	-3,4
Szlovénia	91,2	100,8	-2,1
Spanyolország	95,9	100,8	-0,6
Ciprus	98,6	100,8	0,3
Egyesült Királyság	94,6	100,9	-1,0
Olaszország	94,0	100,9	-1,1
Írország	92,5	101,2	-1,4
Dánia	93,6	101,2	-1,0
Euró-zóna-17	94,9	101,8	0,0
Egyesült Államok	95,6	101,8	0,3
Magyarország	92,4	101,8	-0,8
EU-27	94,9	101,8	0,1
Hollandia	95,9	101,8	0,4
Franciaország	96,6	101,8	0,7
Bulgária	95,3	102,0	0,4
Csehország	94,7	102,1	0,3
Málta	96,4	102,2	1,0
Belgium	95,9	102,3	0,9
Luxemburg	93,9	102,4	0,3
Románia	92,7	102,5	0,0
Finnország	91,0	103,2	0,2
Szlovákia	94,7	103,3	1,5
Németország	93,7	103,5	1,4
Ausztria	95,0	104,0	2,3
Lengyelország	100,9	104,4	4,6
Svédország	93,4	105,0	2,8
Lettország	81,7	105,2	-0,9
Litvánia	85,3	106,4	1,4
Észtország	84,1	108,8	3,4

Forrás: KSH

A táblázat középső (2011. I-III. negyedéves) számoszlopával kezdjük az elemzést, a magyar 1,8%-os GDP növekedés átlagosnak tekinthető, megegyezik az €-zóna és az EU-27 átlagával is. (Az USA adata ebben az összehasonlításban félrevezető, mivel ott a GDP növekedésből kb. 1%-ot a népességnövekedés magyaráz, a többi országban nagyjából stabil népesség mellett ez egyúttal a termelékenység változását jelenti.) A magyar adatok elemzését a poszt-szocialista országok adataival egybevetve folytatjuk. A poszt-szocialista országok esetén Szlovénia 1%-ponttal kisebb ütemet mért el, a többi ország esetén magasabb ütemet találunk

(Bulgária 0,2%-pont, Csehország: 0,3%-pont, Románia: 0,7%-pont, Szlovákia: 1,5%-pont, Lengyelország: 2,6%-pont, Lettország: 3,4%-pont, Litvánia: 4,6%-pont, Észtország: 7%-pont) Átlag felettiak voltak még a Közös Piac eredeti alapítójának többsége (Németország, Franciaország, Benelux) és a volt EFTA –tagok (Ausztria, Svédország, Finnország). Átlag alatti növekedést mutattak a PIIGS államok (Görögország, Portugália, Spanyolország, Olaszország, Írország) mellett a régóta gyengélkedő Japán, az U.K. és Dánia. A táblázat harmadik számszlopa úgy készült, hogy a 2009-es visszaesés és a 2011-es növekedés közötti fordított kapcsolat alapján kiszámítottuk, hogy mennyivel növekedett általában egy gazdaság 2011-ben, és ehhez képest mit mutatott ténylegesen.

1. ábra GDP növekedés 2009 és 2011. I-III. negyedévben (előző év=100)

Forrás: KSH alapján szakértői becslés

A kapcsolat a 2009-es és 2011-es ütem között gyenge, a kapcsolat feltételezése azon alapult, hogy minél nagyobb mértékben esett vissza egy ország a 2009-es év első háromnegyedében annál gyorsabban emelkedett 2011-ben, hogy a trendjére visszatérjen. Ennek alapján a nagy piros rombusz által szimbolizált Magyarországnak nem 1,8%-kal, hanem annál 0,8%-ponttal (azaz 2,6%-kal) kellett volna haladnia. A zöld vonal alatti további országok (PIIGS mellett Japán, Szlovénia, U.K. , Dánia és Lettország). Mindez azt mutatja, hogy a növekedés természetét illetően a magyar gazdaság 2011-ben inkább a PIIGS országokhoz, mint a poszt-szocialistákhoz, a Közös Piaci maghoz, vagy az EFTA-hoz tartozott volna.

A munkanélküliségi ráta EU-beli összehasonlítható adatai 2011. I. félévére álltak rendelkezésre a 15-64 éves népességre vonatkozóan. Két kérdés, milyen volt a magyar munkanélküliségi ráta, áll-e ez összefüggésben a GDP növekedési ütemével. A 2011. I. féléves magyar munkanélküliségi ráta a 15-64 évesek körében 11,3%-os volt, ami 1,6%-ponttal magasabb, mint az EU-27-ben. Ennél rosszabb értékeket mutatott a PIIGS, a 3 balti állam, Bulgária és Szlovákia. Az összes többi EU állam egyszámjegyű értékkel bírt. Ha most

a GDP ütemet és a munkanélküliségi rátát vetjük össze, akkor azt látjuk, hogy a két változó között nincs kapcsolat. A munkanélküliséggel szemben a fogyasztásnövekedés és a GDP ütem között találunk kapcsolatot, a kapcsolat közepes erősségű pozitív kapcsolat. A magyar stagnáló fogyasztás és GDP növekedés kapcsolata trendszerintinek tekinthető.

2. táblázat 15-64 évesek munkanélküliségi rátája és a GDP növekedés

	munkanélküliségi ráta %-ban a 15- 64 éves népességnél, 2011. I. félév	GDP 2011. I-III. negyedév (előző év azonos időszaka=100)
Ausztria	4,4	104,0
Hollandia	4,4	101,8
Luxemburg	5,3	102,4
Németország	6,4	103,5
Málta	6,7	102,2
Belgium	6,9	102,3
Csehország	7,1	102,1
Ciprus	7,5	100,8
Románia	7,7	102,5
Dánia	7,9	101,2
Egyesült Királyság	7,9	100,9
Szlovénia	8,3	100,8
Olaszország	8,3	100,9
Svédország	8,4	105,0
Finnország	8,9	103,2
Franciaország	9,2	101,8
EU-27	9,7	101,8
Lengyelország	9,9	104,4
Euró-zóna-17	10,1	101,8
Magyarország	11,3	101,8
Bulgária	11,7	102,0
Portugália	12,9	99,2
Szlovákia	13,6	103,3
Észtország	14,2	108,8
Írország	14,4	101,2
Görögország	16,4	93,1
Litvánia	16,7	106,4
Lettország	16,7	105,2
Spanyolország	21,2	100,8

Forrás: KSH

3. táblázat Fogyasztás és GDP növekedés 2011. I-III. negyedév (előző év a.i.=100)

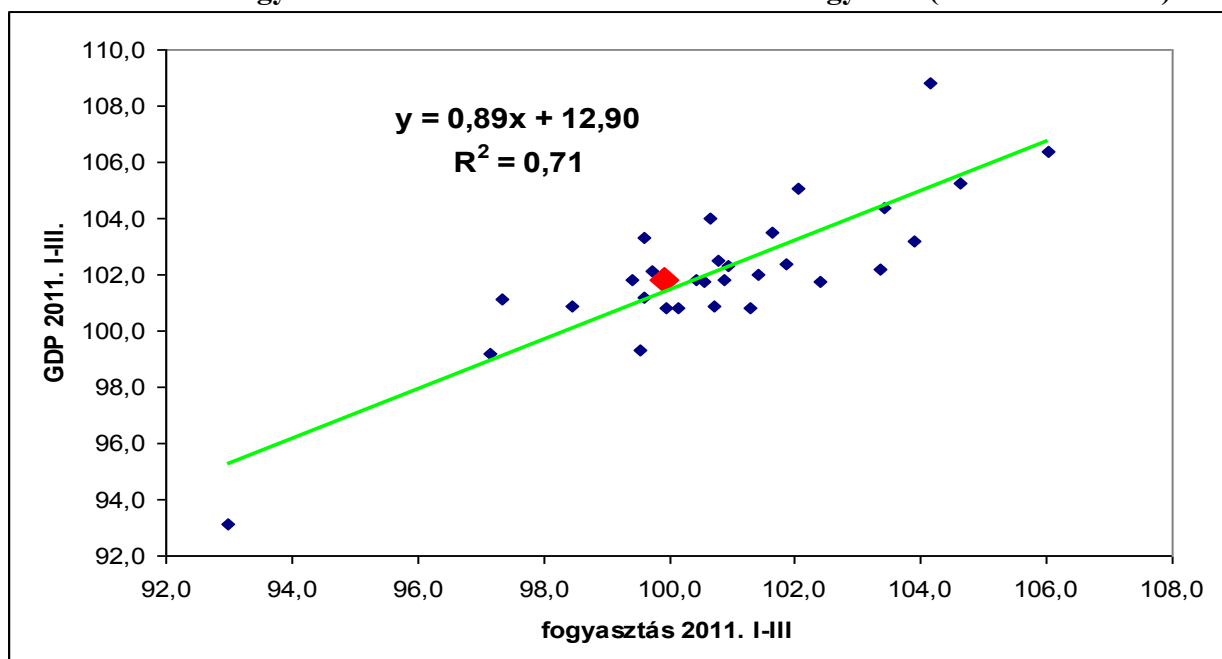
	fogyasztás 2011. I-III. negyedév	GDP 2011. I-III. negyedév
Görögország	93,0	93,1
Portugália	97,2	99,2
Írország	97,4	101,2
Egyesült Királyság	98,5	100,9
Hollandia	99,4	101,8
Japán	99,5	99,3

Dánia	99,6	101,2
Szlovákia	99,6	103,3
Csehország	99,7	102,1
Magyarország	99,9	101,8
Spanyolország	100,0	100,8
Szlovénia	100,1	100,8
EU-27	100,4	101,8
Eurózóna-17	100,6	101,8
Ausztria	100,7	104,0
Olaszország	100,7	100,9
Románia	100,8	102,5
Franciaország	100,9	101,8
Belgium	100,9	102,3
Ciprus	101,3	100,8
Bulgária	101,4	102,0
Németország	101,6	103,5
Luxemburg	101,9	102,4
Svédország	102,1	105,0
Egyesült Államok	102,4	101,8
Málta	103,4	102,2
Lengyelország	103,4	104,4
Finnország	103,9	103,2
Észtország	104,2	108,8
Lettország	104,6	105,2
Litvánia	106,0	106,4

Forrás: KSH

A fogyasztás bővülése világszerte nem volt túl jelentős, jellemzően a GDP üteménél 1-2%-ponttal kevésbé nőtt a fogyasztás. (Kivételt képez az USA, Finnország, Málta, Japán) Meglehetősen takarékos (növekedéséhez képest legalább 3%-ponttal alulfogyasztó) volt Észtország, Írország, Szlovákia, Ausztria, Svédország. Görögország rekordmértékben 7%-kal csökkentette fogyasztását az előző évhez képest, és 2,8%-os volt a portugál csökkenés is, (és a tüntetések talán ebben a két országban voltak a legintenzívebbek.)

2. ábra Fogyasztás és GDP növekedés 2011. I-III. negyedév (előző év a.i.=100)

A beruházási adatok némileg eltérő képet mutatnak, míg az EU-27 esetén a fogyasztás 1,4%-ponttal elmaradt a GDP 1,8%-os növekedésétől, addig a beruházások 0,5%-ponttal meghaladják a GDP 1,8%-os bővülését. Ez az EU-27-re igaz (vagyis visszafogott fogyasztással és megnövelt beruházással igyekeznek a következő időszaki növekedést biztosítani), de nem igaz minden itt vizsgált országra. A PIGS országok esetén 6-12%-ponttal kisebb a beruházás, mint a GDP ütem. Ebből a szempontból Magyarország is ide tartozik, 94,1%-os beruházás és 101,8%-os GDP az előző év azonos időszakát 100%-nak tekintve. Csökkentette még beruházását Spanyolország, Japán, Szlovénia, Bulgária, Málta és Ciprus.

4. táblázat Beruházás és GDP növekedés 2011. I-III. negyedév (előző év a.i.=100)

	Beruházás 2011. I-III. negyedév	GDP, 2011. I-III. negyedév
Görögország	81,0	93,1
Málta	86,9	102,2
Szlovénia	87,8	100,8
Írország	87,9	101,2
Ciprus	90,2	100,8
Portugália	91,1	99,2
Bulgária	91,5	102,0
Magyarország	94,1	101,8
Spanyolország	95,8	100,8
Japán	99,0	99,3
Dánia	100,0	101,2
Csehország	100,0	102,1
Egyesült Királyság	100,0	100,9
Olaszország	101,5	100,9
EU-27	102,3	101,8
Románia	102,6	102,5
Eurózóna-17	102,6	101,8
Franciaország	103,0	101,8
Luxemburg	103,6	102,4
Egyesült Államok	103,7	101,8
Ausztria	104,6	104,0
Szlovákia	104,6	103,3
Belgium	105,0	102,3
Finnország	105,2	103,2
Hollandia	106,5	101,8
Lengyelország	106,5	104,4
Svédország	106,7	105,0
Németország	108,0	103,5
Észtország	123,3	108,8
Litvánia	124,8	106,4
Lettország	125,0	105,2

Forrás: KSH

Ahhoz, hogy a növekedés összetevőit tisztábban lássuk, a külkereskedelmi adatokat is vizsgálnunk kell. A 2011. I-III. negyedéves exportnövekedés az előző évihez képest (folyóáras €-ban számítva) 13% volt az EU-27-ben, az importnövekedés ugyanekkora volt, a passzív egyenleg alig változott, -60,4 mrd €-ról -60,5 mrd €-ra nőtt. A negatív egyenleg ennek sokszorososa volt az USA-ban, ahol a 2010 évi -371,2 mrd € 2011-re -393,9 mrd €-ra nőtt. Japán 37,9 mrd € 2010-es aktívuma -8,3 mrd passzívumra váltott 2011-ben. Melyik

országoknak volt egyáltalán aktív és növekvő termékforgalma 2010-11-ben? Németország, Belgium, Hollandia, Svédország, Dánia, Írország, Csehország és Magyarország, , bírt 2010-ben és 2011-ben is aktív és növekvő szaldóval. A német aktívum nagyjából a másik 7 ország aktívumával volt azonos. Nagyságrendileg 2011. I-III. n.évben a termékforgalmi egyenlege az USA +Japán+EU-27-nek úgy jellemezhető, hogy az ország-csoport passzívuma megegyezett az USA passzívumával, azaz az EU 19 országának + Japánnak a passzívumát éppen kiegyensúlyozta Németország és 7 (fent felsorolt) kisebb ország aktívuma.

5. táblázat Export, import termékforgalmi növekedés , egyenleg valamint GDP növekedés 2011. I-III. negyedév

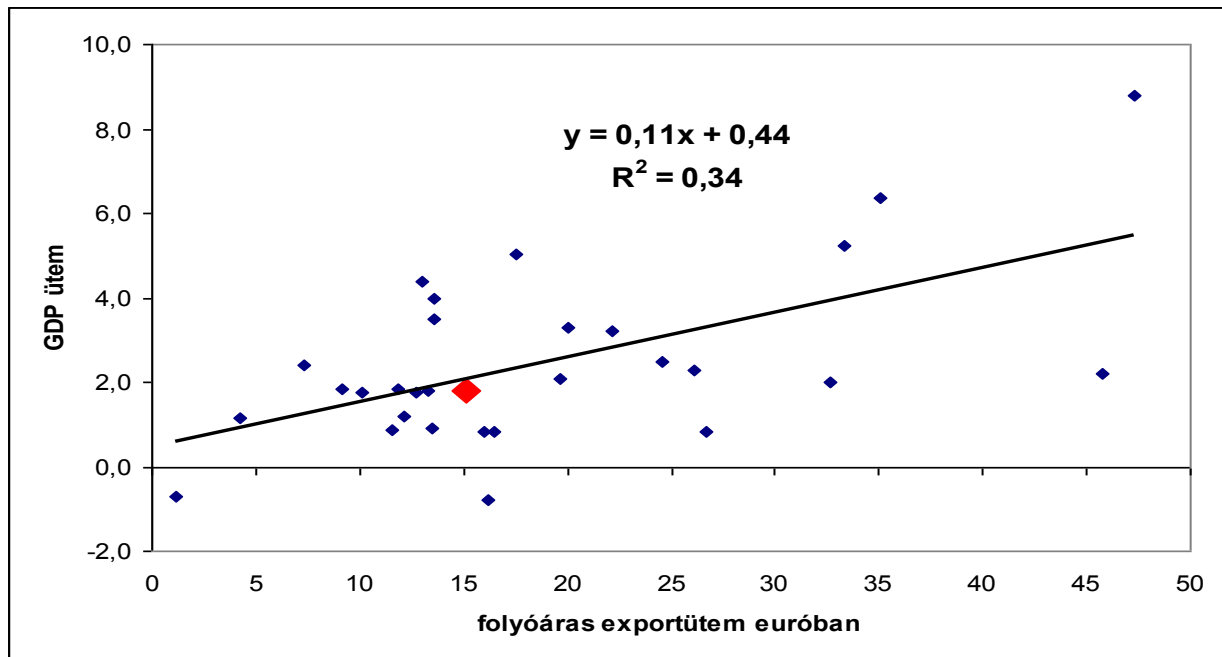
	2011/2010 I-III. n.év	2011/2010 I-III. n.év	2011 GDP I-III.2010 n.év	2011 export- import	2011 export- import
	euróban, (előző év a.i.=1,00)	euróban, (előző év a.i.=1,00)	m.euróban (előző év a.i.=100)	m.euróban	m.euróban
Ausztria	1,14	1,17	104,0	-3520	-6613
Belgium	1,26	1,15	102,3	11214	38214
Bulgária	1,33	1,23	102,0	-2289	-1688
Ciprus	1,27	1,00	100,8	-3923	-3698
Csehország	1,20	1,18	102,1	3813	5535
Dánia	1,12	1,11	101,2	7314	8535
Egyesült Királyság	1,12	1,09	100,9	-86075	-88082
Észtország	1,47	1,44	108,8	-449	-467
Finnország	1,22	1,19	103,2	-273	1018
Franciaország	1,09	1,13	101,8	-47064	-65813
Görögország	1,43	0,80	93,1	-25014	-13169
Hollandia	1,12	1,13	101,8	31640	32759
Írország	1,04	1,06	101,2	31740	32374
Lengyelország	1,13	1,14	104,4	-9050	-10849
Lettország	1,33	1,33	105,2	-1071	-1425
Litvánia	1,35	1,34	106,4	-1485	-1867
Luxemburg	1,07	1,09	102,4	-2932	-3337
Magyarország	1,15	1,13	101,8	3941	5458
Málta	1,46	1,19	102,2	-964	-776
Németország	1,14	1,15	103,5	109369	117859
Olaszország	1,13	1,13	100,9	-21003	-23144
Portugália	1,16	1,05	99,2	-14652	-12429
Románia	1,25	1,19	102,5	-6973	-6935
Spanyolország	1,16	1,07	100,8	-45218	-36686
Svédország	1,18	1,16	105,0	4881	7197
Szlovákia	1,20	1,17	103,3	-21	853
Szlovénia	1,17	1,16	100,8	-306	-305
EU-27	1,13	1,13	101,8	-60387	-60532
Eurózóna-16	1,13	1,13	101,8	26691	23627
Egyesült Államok	1,10	1,09	101,8	-371166	-393862
Japán	1,01	1,13	99,3	37859	-8317

Forrás: KSH

A 2011. I-III. negyedéves folyóáras exportdinamika és GDP ütem összehasonlítására készített ábrában nem szerepeltetjük Görögországot, mivel szélsőséges alkalmazkodási kísérlete nem fért bele a képbe. Görögországban 2011. I-III. n.évben 43%-kal növelték az exportot, ellenben

csökkentették 20%-kal az importot, 7%-kal a fogyasztást, és 19%-kal a beruházást, ezzel elérték, hogy a passzívum közel a felére csökkenjen, miközben a GDP 7%-kal csökkentették.

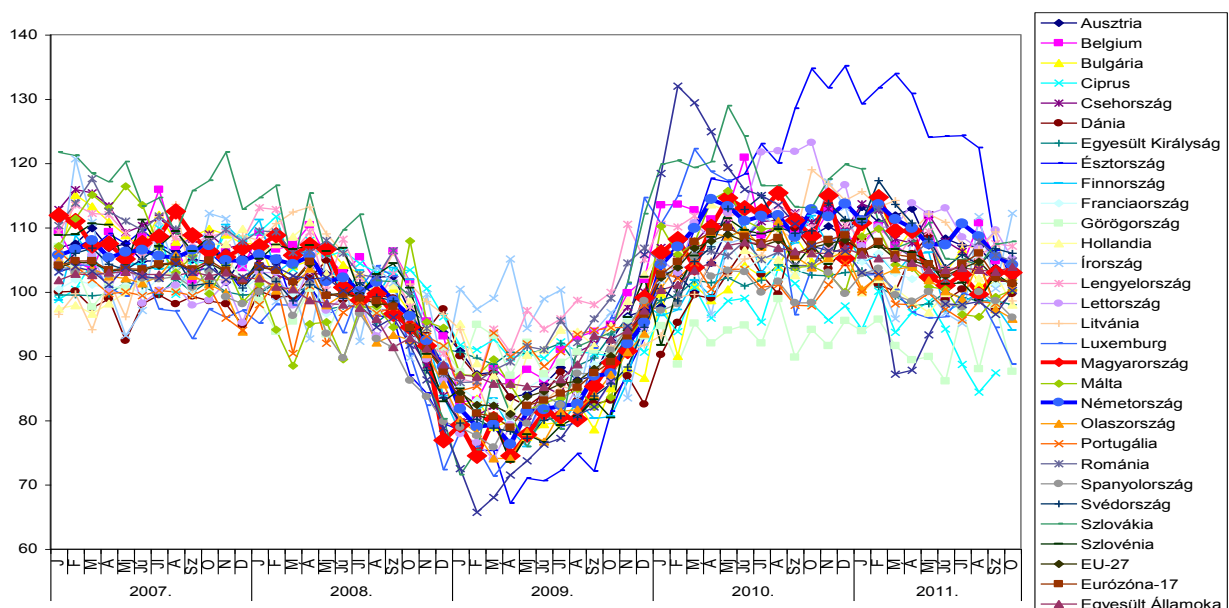
**3. ábra Exportdinamika €-ban és GDP ütem 2011. I-III. évben
(előző év azonos időszaka=100)**

Forrás: KSH

Az ábrán láthatóan egy ország GDP növekedési üteme = 0,44% + exportdinamikájának 11%-a. A 0,44%-os konstansot magyarázhatja, hogy a beruházások (melyek GDP-beli súlya kb. 20%-os) növekedési üteme átlag 2,1% volt 2011/2010 I-III. negyedévben, így $20\% * 2,1\% = 0,42\%$. Eltérő beruházási dinamika más GDP ütemre vezet. Magyarország 15%-os exportdinamika 11%-a 1,65% növekedést indokol, ehhez az átlagos 0,44%-os konstansot hozzáadva kerekítve 2,1%-os ütemet kapnánk, a tényleges növekedés 1,8% volt. Az ütemkülönbség lehetséges oka, hogy a magyar beruházás közel 6%-os csökkenése mellett (szemben 27 ország átlagos kb. 2%-os beruházás növekedésével) az export nem tudta hozni az elvárt ütemet.

4. ábra EU-27, Japán, USA ipari termelés (előző év azonos időszak=100)

Vizsgáljuk meg az ipari termelés alakulását is, ami a külkereskedelmi termékforgalom alakulásának kiemelkedően fontos összetevője. Az ipari termelés magyar (piros rombusz) és német (kék kör) adatai igen erős együtthullámzást mutatnak nagyjából a kígyó közepén.

6. táblázat Ipari termelés átlagos havi változása 2007-2011-ben (előző év a.i.=100)

Görögország	94,95
Spanyolország	95,84
Dánia	97,10
Olaszország	97,34
Luxemburg	97,61
Portugália	97,61
Egyesült Királyság	97,92
Ciprus	98,49
Japán	98,55
Franciaország	98,59
Finnország	98,76
Egyesült Államok	99,32
EU-27	99,77
Eurózóna-17	99,78
Bulgária	99,87
Málta	99,93
Svédország	99,94
Szlovénia	100,32
Lettország	100,57
Hollandia	100,83
Magyarország	101,12
Litvánia	101,68
Németország	101,72
Írország	101,90
Ausztria	102,04
Csehország	102,47
Észtország	103,67
Belgium	103,79
Románia	103,84
Lengyelország	105,16
Szlovákia	107,00

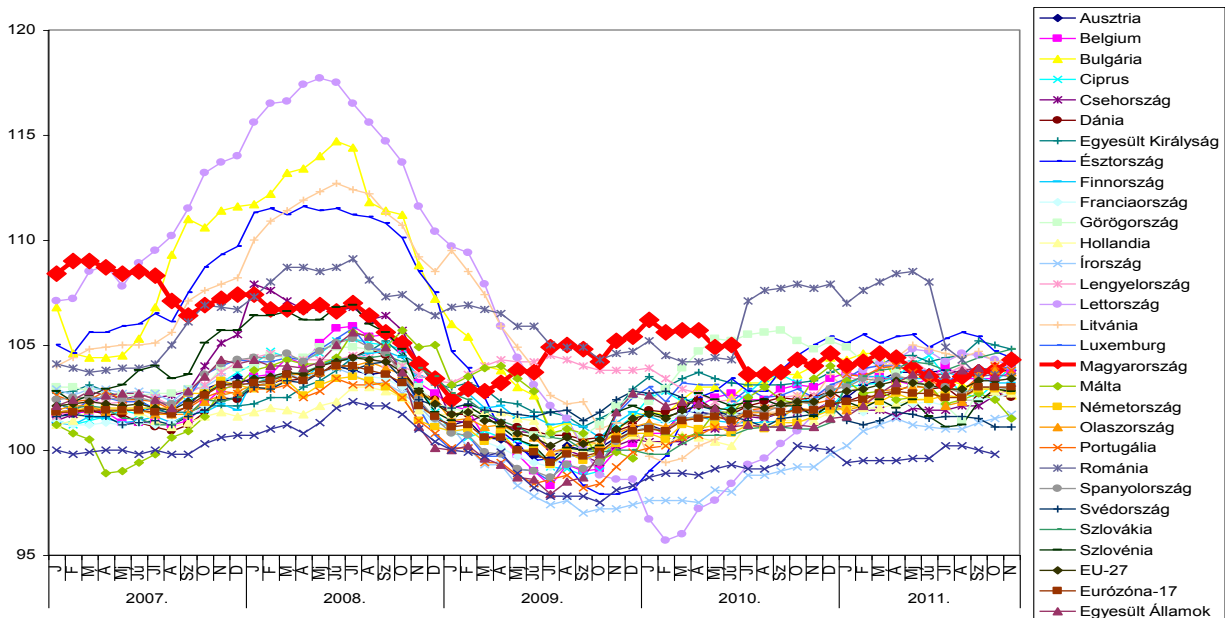
Forrás: KSH

Az elmúlt 5 év átlagában Japán ipari termelése havi 1,45%-kal csökkent, az USA ipari termelésének havi csökkenési üteme ennek kb. a fele volt, azaz 0,68%, az EU-27 0,23%-kal az €-zóna 0,22%-os havi csökkenést mutatott az elmúlt 5 évben. Élcsökkenők ismét csak Görögország (havi 5% feletti átlagos csökkenés 5 éven át) vezetésével a PIIGS-ek voltak (itt Írország kivételnek számít). Növekedtek Németországon és Ausztrián kívül szinte az összes poszt-szocialista ország (kivételem Bulgária 0,1%-os havi átlagos csökkenéssel). A magyar havi 1,1%-os növekedés 0,6%-ponttal kisebb a német növekedésnél.

Az elmúlt 5 év inflációja az EU-27, Japán, USA egészét tekintve kicsiny volt, legkisebb inflációja általában Japánnak volt, ami általában +1% és -1% között ingadozott, -0,2%-os deflációs átlaggal. A felső burkoló az időszak elején a vastag piros rombuszal szegélyezett Magyarország volt, amely 9% és 3% között ciklizált, 2011 novemberben éppen 4,3%-os értékkel ismét csúcsc közeli értéket mutatott. Voltak országok, amelyek ennél magasabb ütemet

mutattak az időszak folyamán, ezek főként a baltikumi és a balkáni országok voltak (Lettország, Litvánia, Észtország, Bulgária, Románia, Görögország.). Az EU-27, €-zóna, USA 5 éves átlaga kerekítve egyaránt 2%-os volt. Ez az alacsony ütem a kínai export alacsony bérköltségét tükrözi, nem reagál az időnkénti rekord magas olajárakra vagy a GDP arányos költségvetési hiány és államadósság rekord szintű emelkedésére

5. ábra EU-27, Japán, USA fogyasztói áremelkedés (előző év azonos időszak=100)

Forrás: KSH

B) MAGYAR ADATOK ELEMZÉSE

A **foglalkoztatottak** teljes létszáma 2011. június – júliusban az előző év azonos időszakához képest 33,4 ezer fővel 3855,9 ezer főre nőtt, ez a részmunkaidősök 43,3 ezer fős növekedéséből és a teljes munkaidősök 9,9 ezer fős csökkenéséből származik.

7. táblázat Foglalkoztatottak száma ezer főben adott év július – szeptemberben

	Rész	teljes	összes
július- szeptember	munkaidős	munkaidős	foglalkoztatott
2007	167,8	3779,6	3947,4
2008	186,0	3738,3	3924,3
2009	223,9	3559,6	3783,5
2010	228,4	3594,1	3822,5
2011	271,7	3584,2	3855,9

Forrás: KSH

A **munkanélküliek** száma 2011. június – júliusban az előző év azonos időszakához képest 3,7 ezer fővel 462 ezer főre csökkent, ezen belül a gimnáziumi végzettségűeké 6,6 ezer fővel nőtt, a szakmunkásképzőt végzettek száma lényegében stagnált, a többi csoporté csökkent.

8. táblázat Munkanélküliek száma ezer főben adott év július – szeptemberben

	8 általános iskolánál kevesebb	Általános iskola 8. osztálya	Szakiskola és szakmunkásképző	Gimnázium	Egyéb érettségi	Főiskola	Egyetem	Összesen
2007.	8,3	90,9	96,4	27,1	56,2	20,6	7,4	306,9
2008.	8,3	99,0	105,8	29,3	56,8	19,8	8,7	327,7
2009.	6,2	127,9	147,9	34,8	78,8	28,8	11,8	436,2
2010.	10,4	126,4	149,6	37,6	91,3	34,0	16,4	465,7
2011.	9,1	123,8	149,3	44,2	87,8	32,5	15,2	462,0

Forrás: KSH

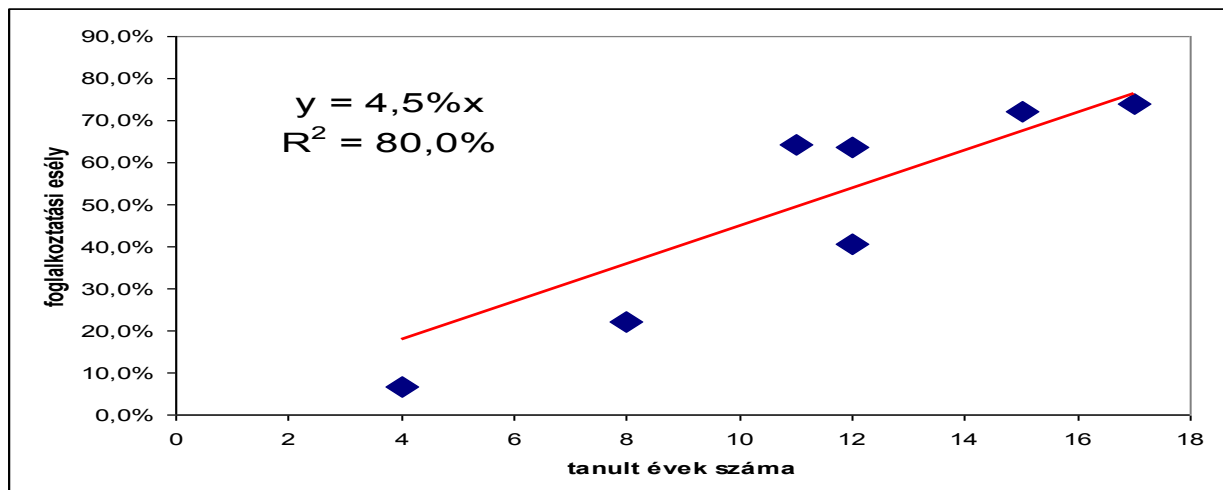
Minél magasabb az iskolai végzettsége valakinek annál nagyobb esélye van annak, hogy munkához jut, a 8 osztályt be nem fejezők esetén ennek esélye 5-10% közötti volt, az egyetemet végzettek esetén 72-76%. (A csak „sima” gimnáziumot végzettek esetén rosszabb a helyzet, mint a szakközépiskolát végzeteknél, ide munkapiaci esély csak akkor érdemes menni, ha biztosan tovább tanul.).

9. táblázat Foglalkoztatottak aránya adott végzettséggel rendelkezőkhöz képest adott év július szeptemberében

	8 általános iskolánál kevesebb	Általános iskola 8. osztálya	Szakiskola és szakmunkásképző	Gimnázium	Egyéb érettségi	Főiskola	Egyetem	Összesen
2007.	5,5%	23,0%	68,0%	41,6%	66,2%	72,6%	74,7%	51,1%
2008.	4,7%	23,1%	65,9%	41,3%	65,2%	72,7%	75,7%	50,9%
2009.	5,7%	21,4%	62,7%	40,6%	62,2%	72,1%	72,0%	49,2%
2010.	9,0%	21,7%	62,8%	39,6%	62,1%	71,1%	72,2%	49,7%
2011.	7,9%	21,9%	61,8%	40,6%	62,1%	71,8%	74,2%	50,3%

Forrás: KSH

6. ábra Tanult évek és foglalkoztatottsági esély

Forrás: KSH adatok alapján szakértői becslés

Megvizsgáltuk a foglalkoztatottak esélyét kifejező 2007-11 júliusi szeptemberi átlagadatokat és a tanult évek számát (4-évnél véve a be nem fejezett általános iskolát), az ábra szerint minden tanult évvel 4,5%-kal nő a foglalkoztatottak esélye. Ha a PHD további 3 évet jelent és 20 éves tanulást, akkor megkapnánk a „0% álláseséllyel bíró analfabéta és a 90%-os álláseséllyel rendelkező PHD-s” munkapiaci esély térképét

10. táblázat Alkalmazásban állók nettó keresetének (HUF) és reálkeresete indexének (%) alakulása adott év július – szeptemberben

	Mezőgazdaság, erdő- gazdaság, halászat	Ipar	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	Oktatás	Humán- egészségügyi, szociális ellátás	Nemzet- gazdaság összesen	versenyszféra	költségvetés
2008.	92 320	114 881	207 612	117 732	106 126	118 266	116 557	123 842
2009.	95 441	122 537	216 121	120 417	108 138	122 511	123 242	122 110
2010.	101 674	132 203	232 429	126 676	97 623	129 205	131 587	125 409
2011.	105 289	140 159	259 734	126 305	105 981	137 544	139 718	133 474
	reálérték	reálérték	reálérték	reálérték	reálérték	reálérték	reálérték	reálérték
2008.	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
2009.	98%	102%	99%	97%	97%	99%	101%	94%
2010.	101%	106%	103%	99%	84%	100%	104%	93%
2011.	101%	108%	111%	95%	89%	103%	106%	96%

Forrás: KSH adatok alapján szakértői becslés

A nominális nettó keresetek a nemzetgazdaság egészében minden évben nőttek, a fogyasztói árakkal defláltan a kép ettől eltérő. 2008 július-szeptemberhez képest (a válság kitörése előtti időszak) a nemzetgazdasági reál nettó kereset mindössze 1%-ot csökkent 2009-ben, majd 2010-ben visszaemelkedett a 2008-as szintre, ezt követően 2011-ben 3%-kal növekedett. A versenyszférában a 2011. július-szeptemberi nettó keresetek reálértéke 6%-kal magasabb, mint a válság előtt, a költségvetési szférában – állami takarékoskodás nyomán- 4%-kal csökkentek a bérek. Az egykulcsos jövedelemadó hatása érzékelhető, minél nagyobb volt egy ágazatban a 2010-es kereset annál jobban nőttek a nettó bérek. Az egészségügyben markáns nettó reálkereset csökkenés figyelhető meg, 2010-11-ben 11-16%-kal kevesebbet ér fizetésük mint a válság előtt. Ez az egyetlen terület – a táblázatban szereplő ágazatok között- ahol a 2011-es nominális keresetek alacsonyabbak, mint a 2008-as keresetek. Míg az ipari dolgozók nettó keresetének 92%-át kapták 2008-ban, 2011-ben csak 75%-át.

Beruházások ötödik éve csökkennek, a 2011. július szeptemberi érték már ötödével volt kisebb, mint 2008-ban (vagy 2007-ben)

11. táblázat Beruházások volumenindexei (2007. július – szeptember = 100)

	nemzetgazdaság
2007	100%
2008	98%
2009	89%
2010	88%
2011	83%

Forrás: KSH adatok alapján szakértői becslés

12. táblázat Hozzájárulás a GDP növekedéséhez előző év azonos időszakához viszonyított indexekből számítva, (százalékpont)

Felhasználás	2010					2011		
	I.	II.	III.	IV.	Összesen	I.	II.	III.
Háztartások fogyasztási kiadása	-2,1	-2,6	0,4	-0,3	-1,1	-0,3	0,2	0
Természetbeni társadalmi juttatás a kormányzattól	-1,1	-0,6	0	-0,7	-0,6	0,8	-0	-0,1
Term. Társ. Jutt. a házt. s. non-profit int	0	0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0	0
Háztartások tényleges fogyasztása	-3,3	-3,3	0,3	-1,1	-1,8	0,4	-0	0
Közösségi fogyasztás	0,6	0,3	0,2	-0,5	0,1	-0,2	-0	-0,1
Végső fogyasztás összesen	-2,7	-3	0,5	-1,6	-1,7	0,2	-0	-0,2
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	-1,4	-1,7	-1,4	-3,4	-2	-0,2	-1	-1,6
Készletváltozás	0,8	4,1	1,8	5,6	3,1	1,1	0,1	-0,7
Bruttó felhalmozás	-0,6	2,4	0,4	2,2	1,1	0,9	-1	-2,3
Belföldi felhasználás	-3,3	-0,6	0,9	0,6	-0,5	1,1	-1	-2,4
Export	11,4	12,2	10,9	10	11,1	13,1	7,5	6,5
Import	8	10,5	10	8,7	9,3	11,7	4,7	2,6
Egyenleg	3,5	1,7	0,8	1,3	1,8	1,4	2,9	3,9
Bruttó hazai termék (GDP) összesen	0,1	1	1,8	1,9	1,3	2,5	1,5	1,4

Forrás: KSH

Csökkenő fogyasztás és zuhanó beruházás mellett a 2011. III. n.évi GDP növekedést azt táplálja, hogy míg az első negyedévhez képest az exportdinamika a felére (13,1%-ról 6,5%-ra) csökkent, addig az importdinamika a negyedére (11,7%-ról 2,6%-ra), így az egyenleg (1,4%-ról 3,9%-ra) jelentősen megnőtt, (egyszeri a hatás, nem ismételt). **GDP ágazati volumenindexei** 2011. II és III. negyedévében erősen romló tendenciát mutatnak. A II +III. negyedév összesített változása szerint négy ágazatban volt növekedés.

13. táblázat GDP 2011. II. és III. n.é. volumenindexei előző negyedévhez képest, %-ban

	II.	III.	II+III
	negyedévnegyedévnegyedév		
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	-0,2	5,9	5,7
Ipar	-0,2	-0,7	-0,9
Ebből: Feldolgozóipar	-0,3	-1,0	-1,3
Építőipar	-2,9	-3,6	-6,5
Szolgáltatások összesen,	-0,2	-0,3	-0,5
▪ Kereskedelem, gépjárműjavítás, szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	-0,6	-0,3	-0,9
▪ Szállítás, raktározás	-1,3	0,0	-1,3
▪ Információ, kommunikáció	0,4	0,2	0,6
▪ Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-1,5	-1,0	-2,5
▪ Ingatlanügyletek	-0,3	0,5	0,2
▪ Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	-0,3	-2,2	-2,5
▪ Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás, oktatás, humán-egészségügyi, szociális ellátás	-0,2	-0,1	-0,3
▪ Művészet, szórakoztatás, szabad idő, egyéb szolgáltatás	1,1	1,7	2,8
GDP összesen (piaci beszerzési áron)	0,2	0,5	0,7

Forrás: KSH adatok alapján szakértői becslés

2011. II és III. negyedévében együttesen, azaz összesen fél év alatt a főbb ágazatok közül egyedül a mezőgazdaság GDP-je nőtt (5,7%), míg az összes többi ágazaté csökkent, így az ipar (-0,9%), az építőipar (-6,5%), szolgáltatások (-0,5%). Mindez azt vetíti előre, hogy a mezőgazdaság egyszeri jó éve (a 2010-es rossz év után) kifulladásra, és a többi ágazat beállt a zsugorodásra, ezért nehéz egyetérteni azzal az elemzéssel, amelyik 2012-re növekedéssel számol.

Mezőgazdaság 2011-es felvásárlás az előző évi nagy visszaesést követően valamelyest növekedett, 2011. őszi szárazság mellett ennek 2012. évi folytatására nehéz számítani.

14. táblázat Mezőgazdasági termékek felvásárlása jan –szept előző év=100, volumen

	Növényter- mesztési és kertészeti termékek	gabonafélék	ipari növények	zöldség	gyümölcs	Élő állatok és állati termékek	élő állatok	állati termékek	Mező- gazdasági termékek összesen
2007.	113,2	108,3	123,4	117,8	106,0	109,8	110,8	107,3	111,1
2008.	92,0	84,1	91,2	88,3	147,1	98,2	95,5	105,0	95,1
2009.	116,1	132,6	120,9	91,1	101,0	88,9	88,4	89,9	101,8
2010.	70,0	72,3	72,7	58,3	67,8	97,0	101,1	88,5	84,3
2011.	102,7	88,7	138,3	120,3	102,2	104,8	105,0	104,2	104,1

Forrás: KSH

Ipar termelése 2011. szeptemberében 15%-kal meghaladta 2005. havi átlagát, de nem érte el a 2007-es vagy 2008-as szintet. Az összes értékesítési adat 2011. szeptemberében a 2010. szeptemberi szint alatt van, a belföldi értékesítés évek óta csökken, a 2011. évi szeptemberi export nagyobb, mint a 2010. évi érték.

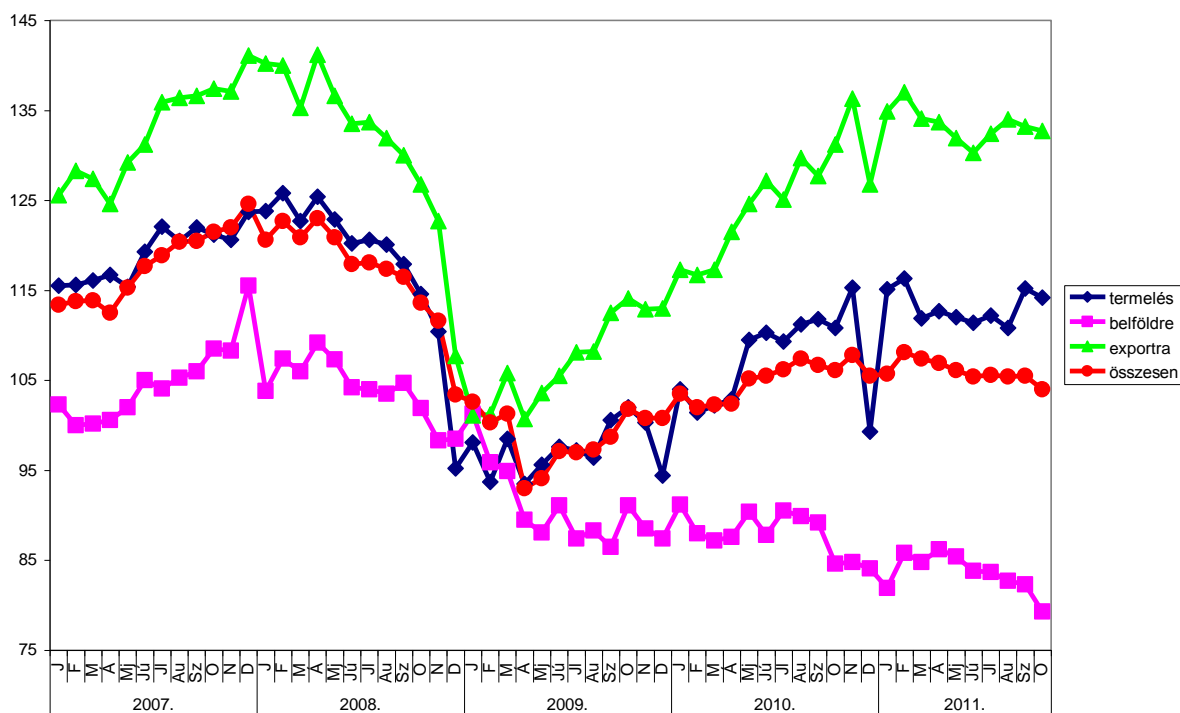
15. táblázat Ipar termelése, értékesítése az év szeptemberében (2005.havi átlaga =100)

	termelés	belföldre	exportra	összesen
2007.	122,0	106,0	136,6	120,5
2008.	117,9	104,7	130,0	116,5
2009.	100,6	86,5	112,5	98,7
2010.	111,8	89,2	127,7	106,7
2011.	115,2	82,3	133,2	105,5

Forrás: KSH

Ha a folyamatot bemutató ábrát nézzük, akkor a kép árnyalódik, 2011 év elejéhez képest az export stagnál, (mivel azonban 2009-2011-ben az export gyorsan nőtt, az év/év típusú növekedési számok pozitívak maradnak, egész addig, amíg a bázisban már nem marad növekedés, az előző év végi, vagy a tárgyév eleji szinthez képest az export már nem nőtt) a belföldi értékesítés pedig gyorsabban, az összes értékesítés lassabban esik, (a termelés viszont nem csökkent, feltehetően egyelőre raktárra termelnek).

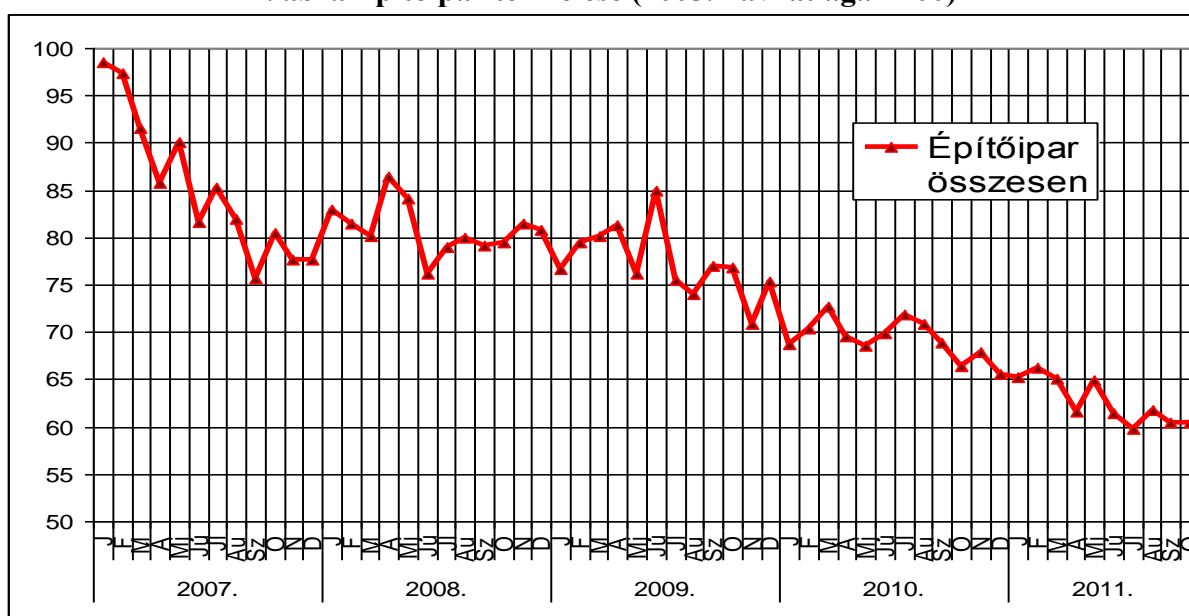
6. ábra Ipar termelése, értékesítése (2005. havi átlaga =100)

Forrás: KSH

Az építőipar zsugorodása újabb rekordokat döntött, 2005. havi átlagát 100-nak tekintve 2011. szeptemberére 60,4-ra csökkent (ez 2010. szeptemberben 68.9% volt). Egyelőre nem látszik a fordulóponthoz, holott a meglévő építmények maximálisan 100 éves időtartamát figyelembe véve az következne, hogy valamilyen szinten stagnáló gazdaság esetén is stabilizálnia kell az építőipar termelésének, ha az építmények eltűnését meg kívánja akadályozni. 2010-ben nagyjából a GDP 6%-át tette ki az építőipar termelése, ez már közelíteni látszik a minimumszintet, 2011-ben ehhez képest még jó néhány %- pontos csökkenés következett be.

7. ábra Építőipar termelése (2005. havi átlaga =100)

Forrás: KSH

A **kiskereskedelmi forgalom** stagnál, 2011. III. negyedévében ugyanakkora volt kiskereskedelmi forgalom, mint egy évvel korábban.

16. táblázat Kiskereskedelmi forgalom alakulása negyedévenként (előző év azonos időszaka = 100.)

		Kiskereskedelem össze n
2011.	J–M	99,5
	Á–Jú	100,2
	Jl–Sz	100,0

Forrás: KSH

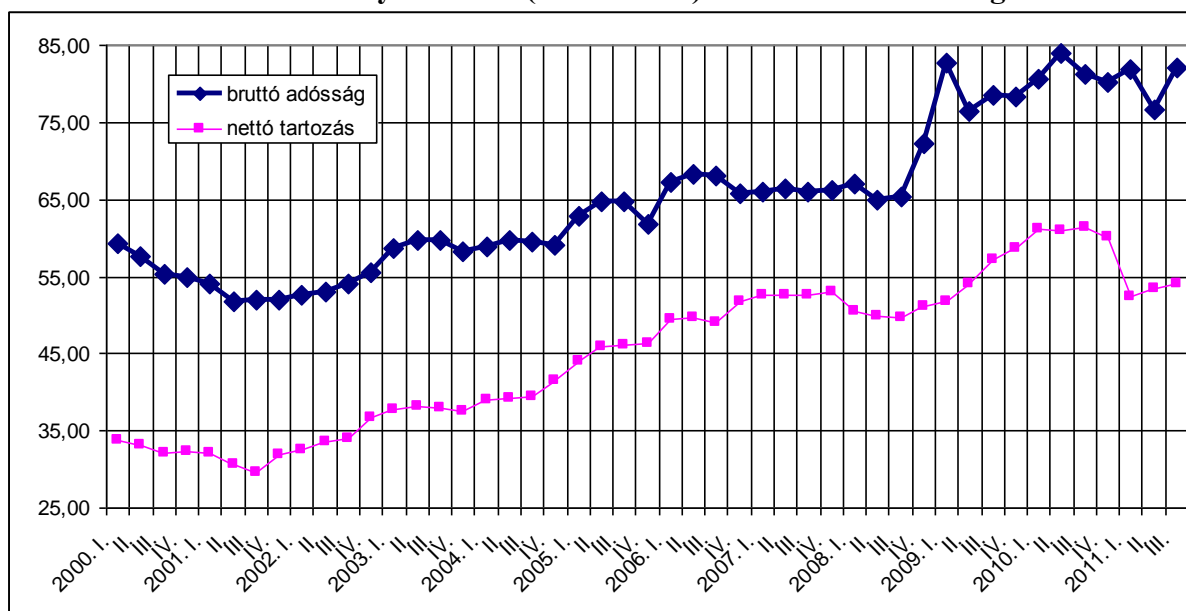
Az **államháztartás bruttó adóssága** 12-ik negyedéve 75-85% között ingadozik, 2011. I. negyedévében 81,9 % volt, a III. negyedévében ahhoz képest valamelyest nőtt, 82,6 %-ra.

17. táblázat Az államháztartás bruttó "maastrichti" adóssága és nettó tartozása a GDP százalékában

	bruttó adósság	nettó tartozás
2011. I.	81,9	52,4
II.	76,7	53,5
III.	82,6	54,1

Forrás: MNB

8. ábra A GDP arányos bruttó (maastrichti) és nettó államadósság %-ban

Forrás: MNB

Az államadósság növekedésének üteme, GDP-hez való viszonya könnyen modellezhető, ha megvizsgálunk két időszakot, amelyekben hasonló a GDP reális növekedési üteme, de eltérő az infláció és így a GDP nominális növekedési üteme, de elég hasonló a GDP arányos költségvetési hiány. Magyarország néhány adatát a 19. táblázat ezt tartalmazza.

18. táblázat Az államadósság, a költségvetési hiány és a GDP változása

Időszaki átlagok	1992-2001	2002-2010
GDP reál növekedési ütem	1,92%	1,84%
GDP implicit árindexe	16,07%	3,67%
GDP nominál növekedési ütem	18,17%	5,58%
Költségvetési hiány/GDP	7,49%	6,68%
induló adósság/GDP	82,78%	62,07%
záró adósság/GDP	62,07%	87,76%

Forrás: MNB, KSH

Vegyük szemügyre a táblázatot, az első sor a GDP reális növekedési üteme keveset változott, az első időszakban átlagosan 1,92%, a másodikban 1,84% volt. A GDP implicit árindexe viszont nagyjából a negyedére csökkent, 16,1 %-ról, 3,7 %-ra csökkent. A költségvetési hiány a GDP arányában kevesebb, mint 1%-ponttal mérséklődött, 7,5%-ról 6,7%-ra. Az első időszak induló adósságrátája 83% volt, az időszak végi adósságráta 62%-ra csökkent, ami egyúttal a következő időszak induló adósságrátája volt, ami az időszak végére 88%-ra emelkedett. Azt állítjuk, hogy lényegében azért csökkent az első időszakban az adósságráta és a nőtt a másodikban, mivel az első időszakban az árindex 8,5 %- ponttal meghaladta a GDP arányos hiányt ($16\% - 7,5\% = 8,5\%$), míg a második időszakban 3%-ponttal elmaradt attól ($3,7\% - 6,7\% = -3\%$). Mindezt nem túl nehéz bizonyítani, mivel időszaki átlagértékeket használunk, így mértani sorozatokat konstruálhatunk.

19. táblázat MODELL a GDP arányos államadósság növekedéséről

		1992-2001			2002-2010		
	GDP	adósság/GDP	hiány/GDP		GDP	adósság/GDP	hiány/GDP
		83%	7,5%			62%	6,7%
1992	100%	90%	7,5%	2002	100%	69%	6,7%
1993	118%	99%	8,9%	2003	106%	76%	7,1%
1994	140%	110%	10,5%	2004	111%	83%	7,5%
1995	165%	122%	12,4%	2005	118%	91%	7,9%
1996	195%	137%	14,6%	2006	124%	100%	8,3%
1997	230%	154%	17,3%	2007	131%	108%	8,8%
1998	272%	174%	20,4%	2008	139%	118%	9,3%
1999	322%	198%	24,1%	2009	146%	127%	9,8%
2000	380%	227%	28,5%	2010	154%	138%	10,3%
2001	449%	261%	33,7%				
		58%				89%	

Forrás: modellszámítás

A táblázat igen egyszerűen készült, az induló év GDP-je 100%, majd ez az átlagos növekedési ütemmel emelkedik, az első időszakban 18,17%-kal, a második időszakban 5,58%-kal. A 4-ik és a 8-ik oszlop ezt az értéket szorozta be az átlagos hiányarányval 7,5%-kal illetve 6,7%-kal. A 3-ik és a 7-ik oszlop úgy készült, hogy az induló adósságrátához hozzáadtam az év közben keletkezett adósságot. (Például 1997-ben 154% volt az adósság/GDP arány amihez hozzáadtam az 1998 évi 20,4%-os értéket, így kaptam az 1998 évi 174%-ot. Ezek a %-os arányos azt jelentik, hogy minden az időszak eleji GDP százalékában van kifejezve, ami 1992-ben és 2002-ben egyaránt 100% volt.) Ami tényleg érdekes az az utolsó sorban lévő két szám. Elosztottam a 2001 évi adósság/GDP számot a 2001 évi GDP értékkel ($261\%/449\% = 58\%$) illetve ugyanez 2010 évi értékeknél $138\%/154\% = 89\%$, ezzel megkaptuk,

hogy az időszakok végén mekkora volt az eladósodottság. Vessük össze az 1. táblázatban található értékekkel, ott az induló (1992 előtti) adósságráta 83%-ról 62%-ra csökkent, a számítási táblázatban 58%-ra. Ez a mérési, kerekítési, az átlagokkal való számítási hibáknak tudható be. A másik időszakban 62%-ról 88%-ra nőtt a tényleges eladósodás, (a számításban 89%-ra nőtt, ez jó közelítés). Azt mondjuk, az első időszakban azért csökkent az eladósodás, mert az árindex meghaladta a hiányt, a második esetben pedig éppen ezért nőtt, miközben a második időszakban még kisebb is volt az átlagos hiány 0,8%-ponttal, mint az elsőben.

(Kicsit általánosabban, ha hosszú időszakot vizsgálunk, akkor kikopik az induló adósságarány értéke és csak az aktuális hiány befolyásolja az adósságrátát. Legyen a GDP arányos adósságrátája (A), a GDP arányos költségvetési hiány (h), a nominális GDP növekedési üteme (g), ami közelítőleg a reálnövekedés (r)+ az implicit árindex (i) összege ($g=r+i$) Ekkor $A=h*(1+1/g)=h*(1+1/(r+i))$ Ha $h=7\%$ és $r=2\%$ és az első esetben $i=16\%$ és a második esetben $i=4\%$, akkor miképpen alakul A értéke az egyik illetve másik időszakban, milyen lesz az arányuk? Behelyettesítve a számokat $A=46\%$ illetve $A=124\%$ adódik. Vagyis a kis inflációs időszakban közel háromszor akkora adósságrátát kapunk, mint a magas inflációjú szakaszban. (mivel h/h kiesik a példában, így $1+1/0,18$ és $1+1/0,06$ aránya alakítja a $46\%/124\%$ arányt.) Ha a gazdaságtörténeti szempontból kívánnánk tanulságokat levonni, akkor az 1990-2001. közötti kormányok nagyjából ugyanakkora növekedés és valamelyest nagyobb költségvetési hiány mellett egy erősen inflációs környezetbe működve egy évtized alatt 20%-ponttal mérsékeltek az eladósodást, míg a kisebb költségvetési hiánnyal és negyed akkora inflációval 2002-2010. között működő kormányok alatt 26 %- ponttal nőtt a GDP arányos államadósság, de a változás (-20%; +26%) egészét az inflációs ráta mérséklődése magyarázza.

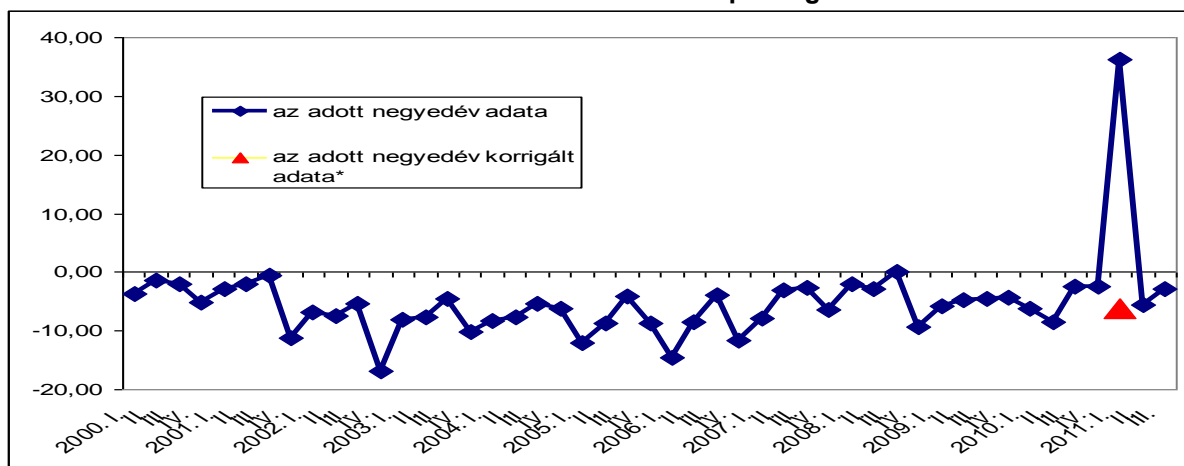
Az államháztartás nettó finanszírozási képessége az elmúlt bő évtizedben 0-(-17%) között ingadozott, 2011. I. negyedévében a magán nyugdíjpénztár áttemelése nyomán +36,33% lett, ha ezt az egyszeri tételt korigálják, akkor -6,16%. A III. negyedéves arány -2,93%.

20. táblázat Az államháztartás nettó finanszírozási képessége a GDP százalékában

	az adott negyedév adata	az adott negyedév korigált adata*
2011. I.	36,33	-6,16
II.	-5,67	
III.	-2,93	

Forrás: MNB

9. ábra Az államháztartás nettó finanszírozási képessége a GDP százalékában

Forrás: MNB